

*Швець К. А., аспірант кафедри
політології та державного управління*

ВПРОВАДЖЕННЯ ПУБЛІЧНИХ Е-КОНСУЛЬТАЦІЙ В УКРАЇНІ

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

Публічна політика в глобальному масштабі вимагає максимальної співучасті акторів у формуванні нового управлінського, комунікативного та ідеологічного концепту світового розвитку. У той же час в сучасному світі з'явилося безліч нових акторів політики, які здатні впливати на політичний процес на мікро-, макро- та мегарівнях, що стало результатом змін і появи нових форм публічної взаємодії різних суб'єктів політики в процесі вироблення нових моделей комунікації і глобального управління.

Важливим інструментом ефективної реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами є їх залучення до прийняття рішень органами державної влади, зокрема через механізм електронних консультацій.

На сьогоднішній день в Україні участь громадськості у формуванні та реалізації політики врегульована частково. Основне право кожного громадянина на участь у процесах державотворення закріплено в Конституції України, постановах Кабінету Міністрів та інших нормативно-правових актах. Значною мірою проведення електронних консультацій і публічних громадських обговорень регулюється Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року №996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». Але ця Постанова має рекомендаційний характер для органів місцевого самоврядування, і її не можна застосовувати в діяльності інших, крім органів виконавчої влади, суб'єктів державно-владних повноважень [4].

Е-консультації є інструментом електронної демократії, розвиток якого, згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства» від 15 травня 2013 року № 386, визначено одним із пріоритетних напрямів державної політики. У Концепції розвитку електронної демократії України електронні консультації визначені як «форма публічних консультацій, що передбачає, зокрема, оприлюднення проектів актів органів державної влади або питань, що потребують вирішення, для отримання пропозицій та зауважень». Але на законодавчому рівні в Україні поняття «електронні консультації» передбачає саме вертикальний вектор взаємодії між органами влади та громадянами [5]

Для органів місцевого самоврядування, як уже було зазначено, консультації з громадськістю практично жодним чином не врегульовані на рівні законодавства. При цьому місцеві ради можуть самостійно визначати порядок і конкретні формати проведення консультацій шляхом їх закріплення у

статуті та інших нормативно-правових актах. Привітні до громади міста активно використовують механізм публічних консультацій, залучаючи зацікавлену громадськість до процесу прийняття рішень на різних етапах і в різноманітних формах. Те саме можна сказати про міністерства, які зараз реформуються, хоча більшість міст і міністерств України все ще залишаються закритими клубами з наявними окремими елементами консультацій у формі дорадчо-консультативних органів з фіксованим складом учасників [2].

Відповідно до Плану заходів «Відкритий парламент» за підтримки Програми USAID РАДА та за ініціативи Управління комп'ютеризованих систем Апарату Верховної Ради України було розроблено «Портал громадського обговорення законопроектів» — один із ресурсів веб-порталу Верховної Ради України, мета якого — залучити громадян до законодавчого процесу через ознайомлення, коментування та висловлення зауважень і пропозицій до законопроектів, запропонованих для обговорення в онлайн-режимі [1, с. 22].

Портал у тестовому режимі з'явився ще наприкінці 2016 р., за 5 років існування його інтерфейс був суттєво доопрацьований. Власне, поява окремої платформи для громадського обговорення законопроектів уже є позитивним зрушенням, яке відповідає загальносвітовим тенденціям. Окрім того, на порталі ВРУ інтегровані й інші інструменти е-участі, зокрема е-петиції та е-звернення. Однак суттєвим недоліком залишається низька поінформованість й низький рівень зацікавленості громадян цим ресурсом, як результат — низькі показники голосування. Також не всі розуміють тексти, написані юридичною мовою, і тим більше їхню суть, що теж знижує зацікавленість потенційних учасників обговорення відповідних НПА [1].

По-друге, громадськість залучається до консультацій уже на стадії створеного законопроекту, що негативно впливає на можливість внесення суттєвих змін. По-третє, на сайті відсутня інформація про результати консультації, є лише статистична інформація. І нарешті, лишається можливість для окремих законопроектів, розміщених на порталі для консультацій - не проходити процедуру. Із історії завершених публічних консультацій можна констатувати, що найбільшу зацікавленість у громадськості викликав Проект Закону «Про цивільну зброю і боєприпаси»: 854 голоси «за» і 7 — «проти» [2].

Згідно з аналітичними даними Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади України за 2020 р., е-консультації є найпоширенішим методом консультування міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та місцевих органів виконавчої влади. Більше 50 % питань, винесених на консультації з громадськістю, становлять проекти нормативно-правових актів. Найактивніше виносять питання на публічні консультації Міністерство освіти та науки України, Фонд Державного майна України та Київська міська державна адміністрація.

Однією з характерних рис використання електронних консультацій в Україні на місцевому рівні є розпорошеність відповідних сервісів на різних електронних платформах — здебільшого це веб-сайти установ, що ініціюють проблемне питання/документ для публічного обговорення. У межах швейцарсько-української програми EGAP розроблена «Єдина платформа

місцевої електронної демократії», куди увійшли уже сервіси «Місцеві електронні петиції», «Громадський бюджет», «Відкрите місто», а також «Електронні консультації з громадськістю». Саме останній інструмент дає органам місцевого самоврядування можливість залучати пропозиції мешканців з питань розвитку міст і громад, організовувати обговорення проектів документів перед їх розглядом та схваленням, проводити місцеве опитування в різних формах задля вивчення думки 30 активної частини жителів. Зараз також активно просувають низку сайтів для простого голосування, але авторизація через ці сервіси не дає змоги гарантувати унікальність голосу.

Оскільки електронні консультації є порівняно новою практикою е-участі в Україні, наразі важливо поширити просвітницьку й інформаційну кампанію стосовно ефективних механізмів реалізації цього інструменту. Інакше є ризик суто формального впровадження, коли е-консультації де-юре впроваджені, але де-факто малоефективні. Тут визначальну роль має професійність модераторів цього бізнес-процесу на всіх етапах з боку відповідних органів влади. Якщо громадськість, активні мешканці, соціально відповідальний бізнес переконуються, що «їх чують», то рівень залучення і якість зворотного зв'язку від громадськості помітно зростатиме [3].

Здійснене дослідження впровадження публічних електронних консультацій в Україні дозволяє зробити наступні висновки. Для проведення ефективних електронних консультацій однаково важливими є як технічний бік забезпечення процесу (створення спеціальних платформ для проведення е-консультацій, розробка зрозумілого та доступного інтерфейсу таких платформ, використання зрозумілої мови), так і загальний підхід до організації е-консультацій (залучення зацікавлених сторін на ранніх стадіях прийняття рішення, вибір сфер залучення, популяризація е-консультацій, відкритість аналізу результатів). Важливим у формуванні успішної практики проведення електронних консультацій є також системність та комплексність підходу. Так, окрім впровадження онлайн-ресурсів для проведення е-консультацій громадян має проводитись паралельна офлайн робота з громадськими групами, представниками громадськості при державних органах, у вигляді конференцій, рад, круглих столів та ін. Саме такий повний цикл співпраці, може забезпечити результативність громадської участі.

Список літератури:

1. *Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень CONF/PLE(2009)CODE1. Конференція міжнародних неурядових організацій Ради Європи, 1.10.2017.*
2. *Механізми владно-громадської взаємодії в ОТГ: успішні практики. ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення», квітень 2019.*
3. *Посібник з інформації, консультацій та громадської участі у формуванні та проведенні політичного курсу. OECD, 2017.*
4. *Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року №996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>*

5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства» від 15 травня 2013 року № 386. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80#Text>